

Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын
2021-жылдын II чейреги ичиндеги ишине жүргүзүлгөн көзөмөлдүн (оверсайт)
жыйынтыгы боюнча
ОТЧЕТ

I. Улуттук төлөм системаларынын ишине мониторинг жана талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү

1. Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ)

Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасындагы финансылык тобокелдиктер. ГСРРВ системасынын 2021-жылдын II чейреги ичиндеги ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча жүгүртүү коэффициентинин 39,88 пайызга төмөндөгөндүгү, ал эми ликвиддүүлүк коэффициенти 66,32 пайызга жогорулагандыгы байкалган. Өзгөрүүлөр динамикасы 1 жана 2-графиктерде көрсөтүлгөн.

Система боюнча жалпы жүгүртүүлөр 1 012,33 млрд сомду түзгөн, бул өткөн мезгилдеги көрсөткүчтөн 3,70 пайызга жогору.

Төлөмдөр көлөмүнүн ликвиддүүлүк деңгээлине карата катышына талдап-иликтөөлөрдүн негизинде, ликвиддүү каражаттардын деңгээли жүгүртүүгө карата жетиштүү болгондуктан системада финансылык тобокелдиктердин деңгээли минималдуу бойдон калгандыгын белгилөөгө болот.

Операциялык тобокелдиктер. Системада жеткиликтүүлүк деңгээли отчеттук мезгилде 100,00 пайызды түзгөн, ошол эле учурда системадагы операциялык тобокелдик деңгээли системанын жалпы иш убактысынан 3,99 пайызын түзгөн жана ал катышуучулар тарабынан системанын иш регламентин узартуусу менен шартталган. Өзгөрүүлөр динамикасы 3-графикте көрсөтүлгөн.

Үзгүлтүктөр Улуттук банктын тарифтик саясаты жана Улуттук банк Башкармасынын бюджеттик төлөмдөрдү иштеп чыгуу боюнча атайын чечими менен ар бир айдын акыркы 3 күнү ичинде жөнгө салынат.

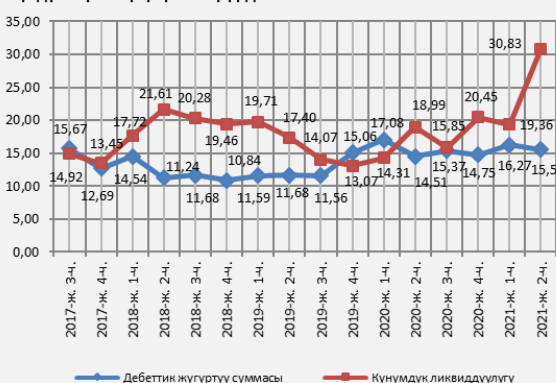
2. Пакеттик клиринг системасы (ПКС)

ПКС системасындагы финансылык тобокелдиктер. Отчеттук мезгил ичинде дебеттик таза позициянын акча каражаттары боюнча белгиленген кам өлчөмүнөн артышына байланыштуу фактылар системада катталган эмес. 4-графикте көрсөтүлгөндөй, катышуучулар ПКСте жыйынтыктап эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн иш жүзүндө талап

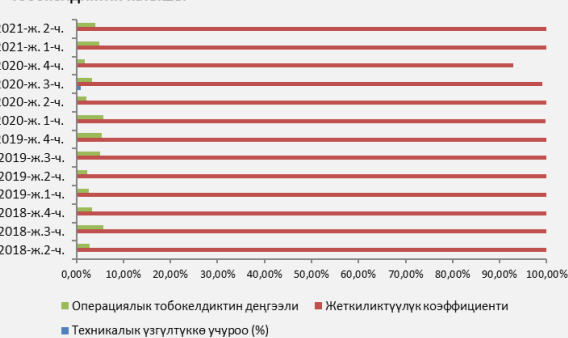
1-график. ГСРРВдагы финансылык тобокелдиктер деңгээли

2-график. ГСРРВдагы ликвиддүүлүк жана төлөмдөр көлөмүнүн орточо күндүк көрсөткүчүнүн өзгөрүү динамикасы

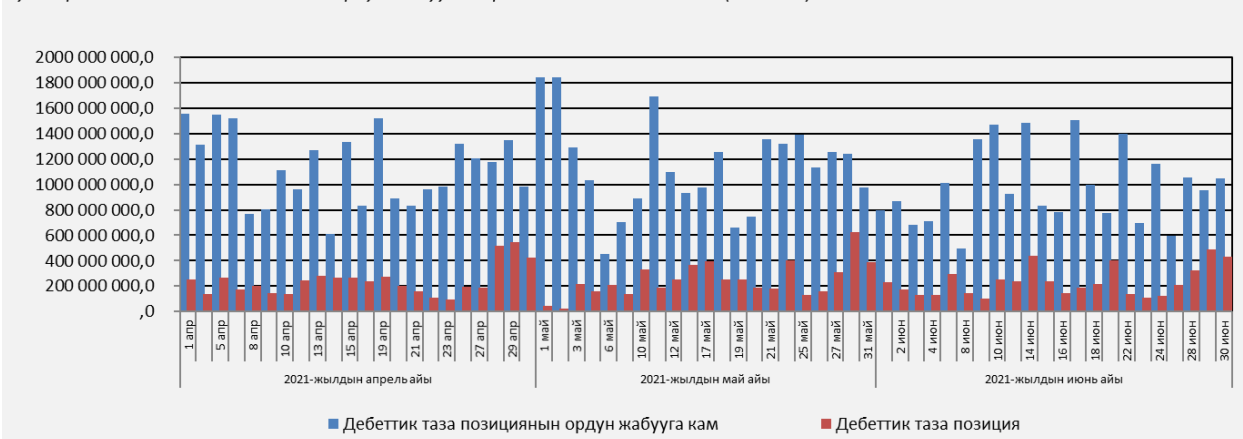

3-график. ГСРРВдагы жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

кылынгандан да көбүрөөк каражаттарды, орточо алганда 4,50 эсеге көп каражаттарды камга коюшкан.

4-график. 2021-жылдын 2-чейреги ичинде Пакеттик клиринг системасындагы дебеттик таза позициянын суммардык маанисинин жана анын ордун жабууга каралган камдын катышы (млн сом)

Системадагы тобокелдиктер. 2021-жылдын II чейрегинде ПКС ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү 98,98 пайызды түзгөн. Системадагы операциялык тобокелдиктин деңгээли 6,17 пайыз чегинде катталган, бул катышуучулардын системанын иш регламентин узартуусуна жана системанын ишиндеги техникалык үзгүлтүккө байланыштуу келип чыккан.

5-график. 2021-жылдын 2-чейреги үчүн Пакеттик клиринг системасында жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

3. «Элкарт» карттары менен эсептешүүлөр системасы

Системадагы тобокелдиктер. Улуттук төлөм системаларынын ишине жүргүзүлгөн мониторингдин жана талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча «Элкарт» банктык төлөм карттары менен эсептешүү системасында 2021-жылдын I чейрегинде системанын жеткиликтүүлүк деңгээли 100,00 пайызды түзгөн.

6-график. Бирдиктүү банктар аралык процессинг борборунда операциялык тобокелдиктин жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн катышы

II. Төлөм инфраструктурасынын ишин контролдоо

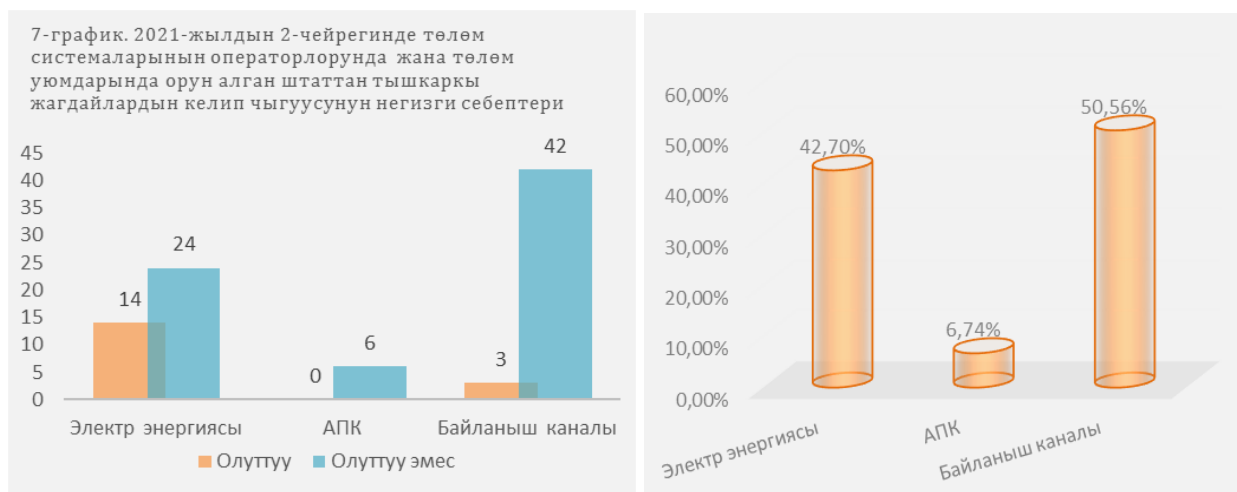
4. Үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу

Кыргыз Республикасынын аймагында иш алып барган төлөм системаларынын операторлорунун отчетторуна жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча 2021-жылдын II чейреги ичинде төлөм системаларынын ишине байланыштуу 89 штаттан тышкаркы жагдай катталган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкүдөй негизги түрлөрүн бөлүп көрсөтүүгө болот:

- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 42,70 пайызын түзгөн;

- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 50,56 пайызын түзгөн;
- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 6,74 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык жоготууларды шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка катышуучуларына таасирин тийгизген жок, бирок кардарлардын төлөм системаларынын ишине карата ишенимине терс таасирин тийгизүүдө.

5. SWIFT сервис бюросунун иши

2021-жылдын II чейреги ичинде SWIFT сервис бюросунун жеткиликтүүлүк коэффициенттери 100,00 пайызды түзгөн.

Ошондой эле 2021-жылдын 3-апрелинде жана 19-июнунда пландаштырылган алдын алуу иштери жүргүзүлгөн. Улуттук банктын SWIFT сервис бюросу жөнүндө жобого жана келишимдерге ылайык, SWIFT сервис бюросунун катышуучуларына жүргүзүлүүчү иштер жөнүндө алдын ала маалымдалган. Мында, келишимдерге ылайык, штаттан тышкаркы жагдайлар келип чыккан шартта, коммерциялык банктар билдирүүлөрдү жөнөтүүнүн альтернативдүү каражаттарын пайдаланууга тийиш экендигин белгилеп кетүү зарыл.

SWIFT системасында операциялык тобокелдиктер деңгээли минималдуу бойдон калган.

III. Төлөм системасында операциялык тобокелдиктерди талдап-иликтөө

6. Санкциясыз ишке ашырылган операцияларды талдап-иликтөө

Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчеттордун алкагында төлөм карттары менен эсептешүү системаларында санкциясыз ишке ашырылган операциялар боюнча коммерциялык банктардан алынган маалыматтарга талдап-иликтөөнүн жыйынтыгында, 2021-жылдын II-чeyрегинде эл аралык VISA Int. системасынын карттарын пайдалануу аркылуу санкциясыз операциялардын ишке ашырылгандыгы тууралуу 50, «Элкарт» карттын колдонуу менен санкциясыз операциялар тууралуу 93 арыз катталган. Мындай операцияларды баалоо суммасы 2,26 млн сомду түзгөн, бул карттарды колдонуу менен ишке ашырылган операциялардын жалпы көлөмүнүн 0,023 пайызын түзөт.

1-таблица. Банктык карттарды пайдалануу менен санкциясыз ишке ашырылган операциялар боюнча маалыматтар

Санкциясыз ишке ашырылган операциялардын түрлөрү	2020-ж. 2-чей.		2021-ж. 1-чей.		2021-ж. 2-чей.	
	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)
Интернет-транзакция	38	139 268,30	242	838 184,10	138	2 253 471,30
-Visa	34	116 968,30	53	483 470,20	50	650 123,30
-Элкарт	4	22 300,00	186	340 352,00	88	1 603 348,00
MasterCard	-	-	3	14 361,90	-	-
POS-терминал аркылуу транзакциялар	-	-	-	-	-	-
-Visa	-	-	-	-	-	-
Накталай түрдө алуу	-	-	20	76 200,00	5	9 700,00
-Visa	-	-	-	-	-	-
-Элкарт	-	-	20	76 200,00	5	9 700,00
Блокировкаланган транзакциялар	-	-	-	-	-	-
-Visa	-	-	-	-	-	-
Бардыгы	38	139 268,30	262	914 384,10	143	2 263 171,30

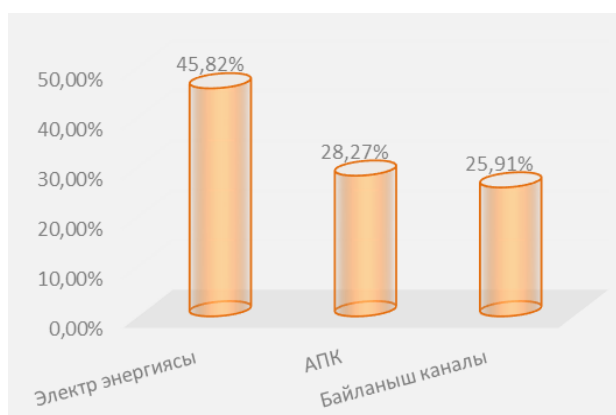
Банктар карттардагы маалыматтардын бейтарап тарабынан колдонулушу мүмкүндүгүнө бөгөт коюу иштерин жүргүзүштү. Карт ээлерине акча каражаттарын кайтаруу үчүн төлөм системасынын эрежелерине ылайык териштирүү иштери жүргүзүлүп жатат.

7. Катышуучулардын төлөм системаларынын иш үзгүлтүксүздүгүнө талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү

Банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчетторунун маалыматтарына жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгында, 2021-жылдын II-чейреги ичинде Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын төлөм системаларынын ишине байланыштуу 718 штаттан тышкаркы жагдай катталган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкүдөй негизги түрлөрүн бөлүп көрсөтүүгө болот:

- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 45,82 пайызын түзгөн;
- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 25,91 пайызын түзгөн;
- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 28,27 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык

жоготуулардын келип чыгышын шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка катышуучуларына таасирин тийгизген жок, бирок алар банктардын аброюна, ошондой эле кардарлардын банктык кызмат көрсөтүүлөргө жана төлөм системаларынын ишине карата ишенимине терс таасирин тийгизүүдө. Ошондой эле, коммерциялык банктардын пайда албай калуу тобокелдигин да шартташы мүмкүн.